
**EEN ZELDZAAM KRABBETJE *PLANES MARINUS* RATHBUN, 1914 TUSSEN
EENDENMOSSELS *LEPAS ANATIFERA* AANGESPOELD OP TERSCHELLING
GERRIT DOEKSEN**

Een krabbetje dat wereldwijd nog maar heel weinig is gevonden, alleen maar op de oceanen rondzwakt op drijvende voorwerpen en zeeschildpadden en waarvan nog weinig bekend is. Na het opsturen van een foto via Hans Adema naar Charles Franssen (Naturalis) was dit het beeld dat naar boven kwam in de e-mail na een voorlopige determinatie en na wat zoeken op internet.

DE VONDST

Op 9-1-2013 ging ik samen met Kees Peeters en zijn vrouw Hannie Kroonsberg, na een tip van hun zoon Gijs over eendenmossels, tijdens een middagje strand ook even naar een 2 à 3 dagen eerder bij Paal 3 aangespoelde paal met eendenmossels kijken (fig. 1). De ronde paal van ± 2 m lengte en ca. 25 cm doorsnee was begroeid met enkele honderden volwassen, nog levende eendenmossels *Lepas anatifera* Linnaeus, 1758 (fig. 2) en een enkel plukje zeesla (cf. *Ulva* sp.) op het eind. Vanwege een toevallig doorbrekend zonnetje konden er kleurrijke foto's worden gemaakt.

In het zand naast de paal tussen de eendenmossels ontdekten we een levend krabbetje, dat vanwege de donkere kleur en de vlakke, bijna rechte voorzijde van het rugschild tussen de ogen, veel leek op een Penseelkrab *Hemigrapsus takanoi* of Blaasjeskrab

Figuur 1: Paal met eendenmossels *Lepas anatifera* op 9-1-2013 (foto: Kees Peeters).

H. sanguineus. Beide exoten mogen sedert enkele jaren in Nederland waarschijnlijk wel als vrij algemeen voorkomend worden beschouwd in de voor hen geschikte biotopen. Als je een steen optilt waaronder krabben zitten, dan zullen deze beide krabbensoorten, anders dan de andere krabbetjes, zich als een speer in veiligheid brengen. Eigenlijk is dit al één van de determinatiemethoden!

Figuur 2: Eendennossels *Lepas anatifera* op 9-1-2013 (foto: Hannie Kroonsberg,).

Maar het krabbetje tussen de eendennossels straalde rust uit. Hij mist echter de kleurbanden op de looppoten en ook het vierde segment (merus) vanaf de tenen is opvallend breed en plat. Omdat het een mannetje is, zou er bij het scharnierpunt van de scharen een kwastje of een blaasje te zien moeten zijn. Dat was dus niet zo. Maar misschien omdat het winter is? Het rugschild heeft een lengte van 16 mm en een breedte van 17 mm (fig. 3). Niet bewust van de zeldzaamheid van de vondst, namen we hem mee onder de voorlopige naam Platpootkrab. Helaas was de krab na een nacht in een bakje met zeewater al dood. Een foto van de boven- (fig. 4) en onderkant van het dier werd opgestuurd en Charles Fransen schreef direct daarna (o.a.) in de mail terug: "Het lijkt me *Planes marinus* Rathbun, 1914. Een soort waar niet veel van bekend is, maar doorgaans op drijvende objecten gevonden wordt. De meeste vondsten zijn van de Pacific. In de Atlantische oceaan is de soort, als ik dat zo snel even bekijk, niet veel waargenomen (St. Helena en kust Argentinië). Als het deze soort is, is het in ieder geval een bijzondere vondst."

Figuur 3: De 'platpootkrab' *Planes marinus* Rathbun, 1914 gefotografeerd op het strand op 9-1-2013 (foto: Gerrit Doeksen).

Hemigrapsus 3 stekels aan de zijkant van het schild en *Planes* maar 2. Ook de dactylus (punt) van de looppoten van *Planes* is korter en breder.

DRIE SOORTEN *PLANES*

Er zijn drie soorten van de superfamilie *Grapsoidea* (waaronder ook het genus *Hemigrapsus* valt) met dit drijvend bestaan, de zgn. 'rafting crabs'. Deze *Planes marinus* Rathbun, 1914 blijkt wereldwijd nu net de meest zeldzame te zijn. De andere zijn *Planes major* (MacLeay, 1838) (voorheen *Planes cyaneus* Dana, 1852), ook Flotsam crab genoemd en *Planes minutus* (Linnaeus, 1758), beter bekend als Columbuskrab. Deze laatste dankt zijn naam aan de vondst van waarschijnlijk deze krabbetjes op drijvend wier (vrij zeker *Sargassum spec.* in de Sargassozee) tijdens de reis van Columbus naar Amerika. Hij meende, achteraf ten onrechte, dat het land nu niet ver meer kon zijn. Hierdoor kreeg de bemanning weer moed om verder te gaan. Dit is een krabbetje dat in de

Maar ook nadat het krabbetje begin februari was opgestuurd naar Naturalis bleek het toch echt wel om deze *Planes marinus* te gaan. Naturalis was nog niet in het bezit was van deze krabbensoort. Zelf hebben we natuurlijk geen literatuur op dit gebied, maar na veel surfen op internet en bestudering van de weinige afbeeldingen moesten we wel tot dezelfde conclusie komen.

Een belangrijk verschil tussen het geslacht *Hemigrapsus* en *Planes* geven d'Udekem d'Acoz en Faasse (2002): inclusief de stekel naast het oog, heeft *Hemigrapsus*

Sargassozee veel op het drijvende *Sargassum* wier voorkomt en ook in Europa sporadisch op drijvende voorwerpen aanspoelt, meestal tussen eendenmossels. De Columbuskrab is vrijwel uitsluitend een soort van de Atlantische Oceaan en wordt ook vaak aangetroffen in de huidplooiën van de zeeschildpad *Caretta caretta*, o.a. in de Middellandse Zee.

De andere twee, *Planes major* en *P. marinus*, komen voornamelijk voor in de Pacific (Grote Oceaan) en sporadisch in de Zuid-Atlantische Oceaan. *Planes major* is daarnaast ook goed bekend van de Indische Oceaan. En ook deze krabbetjes worden meestal gevonden bij zeeschildpadden. Maar al deze drie kleine krabbensoorten met een rugschild dat gewoonlijk niet breder is dan 22 mm., leven verder uitsluitend op drijvende voorwerpen, zoals wier, plastic, drijf hout, sommige kwallen, koelkast, boeien met eendenmossels e.d. Ruwweg kun je stellen dat het leefgebied van deze krabben de oceanen zijn op tropische en subtropische breedte. Voor onderzoek naar de *Planes* krabbetjes is het waarschijnlijk gemakkelijker om zeeschildpadden uit de oceaan op te (laten) vissen dan allerlei drijvende voorwerpen.

Figuur 3: De 'platpootkrab' *Planes marinus* Rathbun, 1914 gefotografeerd in een plastic bak op 10-1-2013 (foto: Gerrit Doeksen).

PLANES MARINUS

Het rugschild van *Planes major* en *P. minutus* is van boven gezien aan de zijkant iets bol, terwijl dat van *Planes marinus* daar zelfs iets naar binnen is gebogen, waardoor deze krab een meer vierkante vorm heeft. Ook is het rugschild een fractie breder dan lang en heeft aan de zijkant opvallend duidelijke groeven (zie fig. 4). De vrouwtjes van deze *Planes*-soorten zijn vaak eierdragend (Frick *et al.*, 2011).

Voor onze 'platpootkrab' *Planes marinus* zijn de namen Brown Pacific weed crab, Brown weed crab en Drifter crab gevonden. Natuurlijk heeft dit krabbetje geen Nederlandse naam, want hij hoort hier helemaal niet thuis. Maar aan de andere kant ... waarom wel een Blauwvoorhoofdamazonepapegaai en geen Gegroefd eendenmosselmeedrijfkrabbetje?

COLUMBUSKRAB EN PLANES MARINUS

Hoewel het niet de bedoeling is van dit artikeltje om in te gaan op vondsten van Columbuskrabben, wil ik hier toch enkele noemen. Adema (1991) vermeldt voor Nederland één vondst van een levend wijfje in 1958 bij Scheveningen, dat mogelijk vlak daarvoor door een storm is losgeraakt van een substraat. Voor België noemt hij twee exemplaren tussen eendenmossels aan een tros touw, in december 1982 opgevist voor de kust door een Belgische trailer. In september 2001 spoelde er veel materiaal aan met eendenmossels en bij Bredene (België) werden er 2 mannelijke en 3 vrouwelijke Columbuskrabben gevonden op een met grote eendenmossels begroeid blok kunststof. Eén exemplaar had een carapaxbreedte van 24 mm! Twee vrouwtjes droegen eieren (De Blauwe, 2002).

Het Centraal Systeem van de SWG vermeldt voor Nederland slechts twee vondsten van de Columbuskrab: op 12-11-2007 een levend mannetje en vrouwtje in een touwbos met eendenmossels bij Bergen aan Zee (fig. 5) en op 23-1-2008 een losse rechterschaar tussen Egmond aan Zee en Bergen aan Zee. Beide vondsten zijn gedaan door onze CS-man Rien de Ruijter en een fraaie foto (zie fig. 5) verluchtigt het CS-verslag in Zeepaard 68(1). Het vrouwtje links past goed in het beeld van de Columbuskrab, maar het mannetje rechts op deze foto is vrijwel het evenbeeld van de door ons gevonden krab! Attent gemaakt op deze foto, was ook Charles Fransen van mening dat deze krab inderdaad heel veel lijkt op ons exemplaar. Waarschijnlijk heeft Rien dus al ruim vijf jaar eerder de eerste *Planes marinus* Rathbun, 1914 in Europa gevonden!

Figuur 5: Links een vrouwtje (carapax 19,5 mm) van de Columbuskrab *Planes minutus*, rechts een mannetje (carapax 21,5 mm) van waarschijnlijk *P. marinus* (foto R. de Ruijter).

De vondst van *Planes marinus* in Argentinië was in maart 1997 bij Mar Chiquita aan de oostkust en betreft 15 mannetjes en 25 vrouwtjes op een aangespoeld stuk touw met o.a. eendenmossels *Lepas anatifera*. Hierbij is onderzoek gedaan naar o.a. grootte, gewicht, sex, aantal eieren, etc. (Spivak & Bas, 1999). De vondst bij het eiland St. Helena betreft enkele exemplaren: in 1960 op drijvend kelp en in 1963 aan een boei voor de kust (Chace, 1966).

Hier volgen nog enkele meldingen van *Planes marinus* die *niet* op schildpadden zijn gevonden (als leek kon ik niet alle auteurs en gegevens via internet achterhalen):

- Nieuw Zeeland, 1962, Omaio Bay, Eastern Bay of Plenty: 37° 8'' Z; 18 mannetjes en 8 vrouwtjes tussen veel eendenmossels aan een aangespoelde Japanse glazen drijver (Dell, 1963).
- Peter de Grote Baai, Japanse Zee bij Wladiwostok, vóór 2002, ca. 42°N, op een boei tussen eendenmossels, waarschijnlijk uit subtropische wateren (Kepel' *et al.*, 2002).
- Vancouver Island, 1963, ca. 49°N, in zee 20 mijl ten westen van Ucluelet 2 vrouwtjes aan een Japanse glazen drijver.
- New South Wales, Australië, 1967.

Een van de onderzoeken naar deze krabbetjes op (27) schildpadden (voedsel, groei, soortverschil e.d.) is tussen 1998 en 2002 verricht in het oceaangebied tussen Californië, de Hawaii Eilanden en Peru. Ook hier was *Planes marinus* in de minderheid (Frick *et al.*, 2011).

De vondst op Terschelling is moeilijk te plaatsen omdat *Planes marinus* (nog) niet bekend is van de Noord-Atlantische Oceaan. Als *Planes*-krabben een korte tijd in zoetwater zouden kunnen overleven, dan zou misschien aanvoer tussen aangroei van een schip door het ca. 80 km lange Panamakanaal nog een mogelijkheid kunnen zijn. Of hebben we hier weer te maken met vervoer van larfjes in ballastwater van een schip? Misschien wordt er (te) weinig gelet op krabbetjes tussen eendenmossels. Die vette, wormachtige stelen nodigen nu ook niet direct uit tot nader onderzoek. Het is even doorbijten (natuurlijk figuurlijk), maar hier moet verandering in komen!

DANK

Dank aan Charles Fransen voor de determinatie, het opsturen van enkele artikelen (pdf) en het kritisch doornemen en verbeteren van het manuscript; Kees Peeters voor het doornemen van de eerste versie ervan; Hans Adema voor zijn inzet direct na de vondst en Rien de Ruijter voor de CS-gegevens.

LITERATUUR

- ADEMA, J.P.H.M., 1991. *Krabben van Nederland en België (Crustacea, Decapoda, Brachyura)*. Nationaal Natuurhistorisch Museum, Leiden.
- BLAUWE, H. DE, 2002. Columbuskrabbetjes *Planes minutus* (Linnaeus, 1758), derde vondst voor de Noordzee. *De Strandvlo* 22(1): 21-23.
- CHACE, F.A., JR., 1951. The oceanic crabs of the genera *Planes* and *Pachygrapsus*. *Proceedings of the United States National Museum* 101(3272): 65-103.
- Chace, F.A., jr., 1966. Decapod crustaceans from St. Helena, South Atlantic. *Proceedings of the United States National Museum* 118(3536): 622-662.
- DELL, R.K., 1963. *Pachygrapsus marinus* (Rathbun), a New Crab for New Zealand Waters. *Transactions of the Royal Society of New Zealand - Zoology* 3(18).
- FRICK, M.G., K. KOPIITSKY, A.B., BOLTEN, K.A. BJORN DAL & H.R., MARTINS, 2011. Sympatry in grapsoid crabs (genera *Planes* and *Plagusia*) from olive ridley sea turtles (*Lepidochelys olivacea*) with descriptions of crab diets and masticatory structures. *Mar. Biol.* 158: 1699-1708.
- KEPEL', A.A., V.A. SPIRIDONOV & L.A. TSAREVA, 2002. A Finding of the Crab *Planes marinus* Rathbun, 1914 (Decapoda: Grapsidae) in Peter the Great Bay, Sea of Japan. *Russian Journal of Marine Biology* 28(3): 206-207. Abstract; Springer Link.

- SPIVAK, E.D. & C.C. BAS, 1999. First finding of the pelagic crab *Planes marinus* (Decapoda: Grapsidae) in the southwestern Atlantic. *Journal of Crustacean Biology* 19(1): 72-76.
- UDEKEM D'ACÓZ, C.D' & M.A. FAASSE, 2002. De huidige status van *Hemigrapsus sanguineus* (De Haan, 1835) en *H. pencillatus* (De Haan, 1835) in de noordelijke Atlantische Oceaan, in het bijzonder in Nederland, met opmerkingen over hun biologie (Crustacea, Decapoda, Brachyura). *Het Zeepaard* 62(4): 101-115.

De krab is opgenomen in de collectie Crustacea van Naturalis onder nr. RMNH.CRUS.D.55085.

Adres van de schrijver:
Zuidmidlandweg 6 B, 8891 GH Midland Terschelling
e-mail: gdoeksen@xs4all.nl

STRANDWERK GROEP WATERWEG NOORD: EXCURSIES 2013 - M.J. OTTEN

- Zaterdag 8 juni:** excursie naar Burghsluis. Stenen keren, het strandje afstruinen en de begroeide pontons bekijken. Hier is altijd wel wat te zien. Aanvang excursie: 8.00 uur.
- Zaterdag 20 juli:** excursie naar Neeltje Jans. We gaan snorkelen bij de vluchthaven. Daar gaan we tussen de hangmosselcultuur kijken naar de duizenden spookkreeftjes, zakpijpen, sponzen en zee-anemonen. Misschien laat de zeehond zich ook weer zien. Duikbril en snorkel noodzakelijk en als je een duikpak hebt of kunt huren (inclusief schoeisel), is dat geen overbodige luxe! Aanvang excursie: 11.00 uur.
- Zaterdag 17 augustus:** excursie naar Wemeldinge. We gaan snorkelen bij het befaamde ponton in de havenmonding. Dit ponton is altijd prachtig begroeid met allerlei kleurige zakpijpen en sponzen. Verder veel zee-anemonen en soms leuke visjes als zeenaalden en harders. Duikbril en snorkel noodzakelijk en als je een duikpak hebt of kunt huren (inclusief schoeisel), is dat geen overbodige luxe! Aanvang excursie: 11.00 uur.
- Zaterdag 7 september:** excursie naar Yerseke. Zijn de zonneroosjes er nog? Aanvang excursie: 9.30 uur.

Vooraanmelden bij Mick Otten (06-28964475 of mjotten@kabelfoon.nl).